

UUDISTUNUT KULTTUURIAINEISTOLAKI – MIKÄ SUOMESSA SÄILYY?

Painotuotteet ja tallenteet

Laura Kärkkäinen

19.5.2008

Lain rakenne

1 luku: Yleiset säännökset

2 luku: Painotuotteet ja tallenteet

3 luku: Verkkoaineisto

4 luku: Televisio- ja radio-ohjelmat

5 luku: Elokuvat

6 luku: Aineistoja koskevat yhteiset säännökset

7 luku: Erinäiset säännökset

8 luku: Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

1 § Lain tarkoitus

Tämän lain tarkoituksena on Suomessa yleisön saataville saatettujen kansallisen kulttuurin aineistojen säilyttäminen tuleville sukupolville ja saattaminen tutkijoiden ja muiden tarvitsijoiden käyttöön.

2 § Soveltamisala

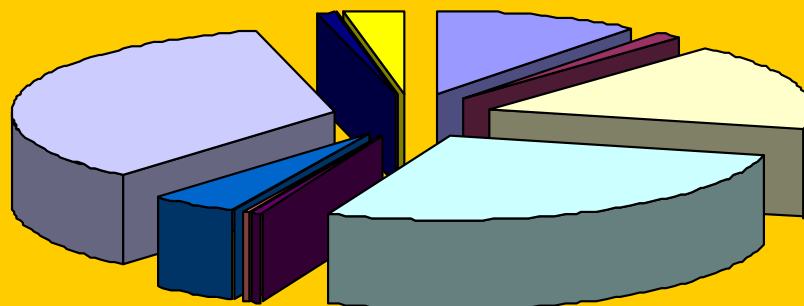
Tätä lakia sovelletaan:

- 1) Suomessa valmistettuihin painotuotteisiin ja tallenteisiin, jotka on tarkoitettu levitettäväksi yleisölle;
- 2) ulkomailla valmistettuihin painotuotteisiin ja tallenteisiin, jotka on tarkoitettu levitettäväksi yleisölle Suomessa tai jotka on Suomessa yleisölle levittämistä varten erikseen muunnettu;

Uutta

- Uutena laissa maininta, että laki koskee ”yleisön saataville saatettuja” aineistoja.
- Vapaakappalelain (420/80) mukaan valmistajien tuli luovuttaa valmistamistaan tuotteista vapaakappaleet – laki ei ottanut kantaa niiden yksityisyyteen vs. julkisuuteen
- Painomenetelmien muutos madaltanut painatuskynnystä – yksityisiä tekstejä painatetaan yhä enemmän

Vuosikartunta 2007

- Kirjat: 18531 nim.
- Vuosikirjat yms. sarjajulkaisut: 980 nim. / 2700 kpl
- Aikakauslehdet: 5556 nim. / n. 31000 irtonumeroa
- Sanomalehdet: 374 nim. / n. 50000 irtonumeroa
- Kartat: 776 kpl
- Nuotit: 533 kpl
- Pienlehdet, toimintakertomukset yms.: n. 8400 kpl
- Pienpainatteet: 62767 kpl
- Julisteet: 1781 kpl
- Opetuspaketit: 99 kpl
- Musiikki- ja puheäänitteet: 3182 nim. / 5323 kpl

3 § Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

- 1) *painotuotteella* aineistoa, joka sisältää kirjoitusta, merkkejä tai kuvia ja josta on teknistä menetelmää käyttäen valmistettu useita kappaleita paperille tai vastaavalle alustalle;
- 2) *pienpainatteella* mainosta, esitettä ja hinnastoa sekä muita niihin verrattavia painotuotteita;
- 3) *sanomalehdellä* vähintään kerran viikossa ilmestyvää painotuotetta, joka sisältää pääasiassa uutisia sekä selostavia ja kommentoivia kirjoituksia ajankohtaisista asioista yhteiskuntaelämän eri aloilta;
- 4) *tallenteella* aineistoa, joka sisältää ääntä, kuvaa tai merkkejä ja joka on teknistä menetelmää käyttäen tallennettu teknisen laitteen avulla käytettävälle alustalle;
-
- 9) *valmistajalla* sitä, joka valmistaa 1—4 kohdassa tarkoitetun aineiston kappaleet;
- 10) *julkaisijalla* sitä, jonka aloitteesta ja vastuulla aineiston kappaleita saatetaan kauppaan tai muuten levitetään yleisölle;

4 § Luovutusvelvollisuus

Kappalemäärät

- Pienpainatteita à 2 kpl (aiemmin 6)
  - Sanomalehtiä à 1 kpl (aiemmin 2)
  - Muita painotuotteita luovutetaan edelleen à 6 kpl
  - Tallenteita à 1 kpl (aiemmin ääni- ja kuvatallenteita 2 kpl) – uusi aineistoryhmä CD-ROM-tallenteet
- Kappalemäärien muutokset ovat aiheuttaneet – odotetusti – ongelmia vapaakappaletoiminnassa: lähetysten täydennyspyynnöt kolminkertaistuneet alkuvuonna
- 50 kappaleen tuotantoalaraja poistettu av-aineiston osalta
- Äänilehtiä saatu jo tähän mennessä enemmän kuin viime vuonna

Pienpainate – pieni painos?

- Pienpainatteen määrittelemisen asiakkaille ymmärrettävällä tavalla ongelmallista – pieni painos? liimasidoskirja?
- Kirjapainon näkökulmasta aineiston sisällöllinen valikoiminen varsinaisen tuottavan työn ohella tuntuu melkoiselta vaatimukselta
- Lähetysten seurannassa haasteita – aineiston rajausperiaatteet eivät itsestään selvät esim. pienlehti vs. pienpainate. Mitä kaikkea pyydetään täydentämään?

4 § Luovutusvelvollisuus

Luovutusvelvollisuus ei koske:

- 1) pienpainatteita ja tallenteita, joiden tiedollinen, kuvallinen tai äänellinen sisältö on erityisen vähäinen;
- 2) painotuotteiden ja tallenteiden muuttamattomia lisäpainoksia;
- 3) vain ulkomailla julkaistavia painotuotteita ja tallenteita;
- 4) pistekirjoituksella valmistettuja tuotteita; eikä
- 5) taidegraafisia alkuperäisvedoksia.

Mitä 4 momentissa säädetään, koskee vastaavasti ulkomailla valmistettua painotuotetta ja tallennetta.

5 § Luovutusvelvolliset

- Painotuotteet ja tallenteet luovuttaa niiden valmistaja eli tavallisimmin kirjapaino tai äänitevalmistaja. Myös julkaisija on luovutusvelvollinen jos se itse valmistaa tuotteensa.
- Useamman valmistajan tuotteista kootut julkaisukokonaisuudet, esim. painotuotteista ja äänitteistä kootut moniviestimet, luovuttaa julkaisija tai kustantaja.
- Julkaisija luovuttaa myös ulkomailta valmistetut painotuotteet ja tallenteet

Luovuttajat

- Vapaakappaletoimiston ylläpitämässä luovuttajarekisterissä n. 1100 aktiivista luovuttajaa
- Näistä n. 65 % on kaupallisia luovuttajia: kirjapainoja, monistamoja, kustantajia, äänitteiden valmistajia
- Loput luovuttajat kuntia, valtion laitoksia tai virastoja, järjestöjä jne.
- Luovutusvelvollinen voi olla kuka tahansa

6 § Muut painotuotteita ja tallenteita koskevat säännökset

Kuhunkin 4 §:ssä tarkoitettua aineistoa koskevaan lähetykseen on liitettävä kaksi lähetysluettelo, joista toinen jää Kansalliskirjastoon tai Kansalliseen audiovisuaaliseen arkistoon ja toinen palautetaan luovuttajalle varustettuna merkinnällä, että lähetyks on vastaanotettu. Luettelosta tulee käydä ilmi lähetykseen sisältyvien painotuotteiden ja tallenteiden tunnistetiedot, lukumäärä sekä maininta siitä, mitä ajanjaksoa lähetyks koskee.

Jollei painotuotteeseen tai tallenteeseen ole merkitty valmistusvuotta, on luovutusvelvollisen se siihen lisättävä arkistointikelpoisella menetelmällä, joka ei vahingoita aineistoa.

18 § Kustannusvastuu

- Luovuttamisesta ja siihen liittyvistä kustannuksista vastaa aineiston luovuttaja
- Säilyttämisestä ja käyttämisestä aiheutuvista kustannuksista vastaa Kansalliskirjasto ja muut vapaakappalekirjastot

21 § Aineiston säilytyspaikka

- Kansalliskirjasto: ainoana täydellinen vapaakappalekokoelma
- Turun yliopiston kirjasto: painotuotteet lukuun ottamatta sanomalehtiä
- Joensuun yliopiston kirjasto, Jyväskylän yliopiston kirjasto, Oulun yliopiston kirjasto, Åbo Akademin kirjasto: painotuotteet lukuun ottamatta pienpainatteita ja sanomalehtiä

Muutoksia

- Eduskunnan kirjasto ei saa enää painotuotteiden ja tallenteiden vapaakappaleita
- Saamenkieliset painotuotteet (JOYKn kappale) sijoitetaan Lapin maakuntakirjastoon – säädetään asetuksessa
- TYK ja ÅA eivät enää saa sanomalehtiä
- JYK ei enää saa av-aineistoa
- Pienpinateaineistoa kertyy enää vain Kansalliskirjastoon ja TYKoon

23 § Aineiston säilyttäminen ja poistaminen kokoelmista

Aineiston säilyttämisen edellyttämän kopioimisen ja muuntamisen toiseen muotoon tulee tapahtua siten, että kopioidun ja muunnetun aineiston tiedollinen, kuvallinen ja äänellinen sisältö vastaa alkuperäistä.

Aineiston säilyttämisestä vastaavalla laitoksella on oikeus poistaa kokoelmista huonokuntoinen tai teknisesti vanhentunut aineisto, josta on valmistettu uusi kappale säilytystä ja käyttöä varten, sekä muutoin käyttökelvoton tai tiedollisen, kuvallisen tai äänellisen sisältönsä menettänyt aineisto.

24 § Säädettyistä velvollisuuksista poikkeaminen

- Vapaakappalelain (420/80) mukaan Kansalliskirjastolla oli mahdollisuus antaa helpotuksia luovutettavien vapaakappaleiden kappalemäärissä
- Edelleen voidaan myöntää helpotuksia mutta nyt **tulee myöntää vapautus** vapaakappaleiden luovuttamisesta, ”jos luovutusvelvollisuutta on siitä aiheutuvien kustannusten vuoksi pidettävä ilmeisen kohtuuttomana”
- Ristiriita: useimmissa tapauksissa myös helpotuksen myöntämisen perimmäinen syy on kohtuuttomat kustannukset

27 § Laiminlyönnin oikaiseminen

- Uutta kehotusvelvollisuus: ”Kansalliskirjaston on kehotettava sitä, joka laiminlyö - - velvollisuutensa luovuttaa painotuote tai tallenne - -, täyttämään velvollisuutensa.
- Toisaalta laista poistunut luovuttajien velvollisuus ilmoittaa, jollei ”vuosineljänneksen aikana ole valmistettu luovutusvelvollisuuden alaisia tuotteita”

32 § Siirtymäsäännökset

Kirjasto, johon ei tämän lain mukaisesti sijoiteta pienpainatteita, voi hävittää vapaakappalelain nojalla saamiaan painotuotteita, jotka tämän lain ja 30 §:n 1 kohdan nojalla säädetyn asetuksen mukaan ovat pienpainatteita.

Edellä 21 §:n 1 momentissa tarkoitettu kirjasto voi hävittää vapaakappalelain nojalla saamansa 4 §:n 4 momentin 2 kohdassa tarkoitettut painotuotteet ja tallenteet, joiden tiedollinen, kuvallinen tai äänellinen sisältö on 30 §:n 1 kohdan nojalla annetun opetusministeriön asetuksen mukaan erityisen vähäinen.

Kiitos!

Vapaakappaletoimisto

heli.therman@helsinki.fi

laura.karkkainen@helsinki.fi